

IME, PREZIME, ORGANIZACIJA: adv. Luka M. Jovanović, koordinator Grupe 46 Foruma za bezbednost i demokratiju

KONTAKT TELEFON: 064 3016857

E-POŠTA: luka.jovanovic@fbd.org.rs

NAZIV ZAKONA NA KOJI UPUĆUJEMO PREDLOGE, PRIMEDBE I SUGESTIJE: Nacrt Zakona o izmenama i dopunama Krivičnog zakonika

DATUM: 31. oktobar 2024. godine

1. OPŠTI KOMENTARI I SUGESTIJE U ODNOSU NA NACRT ZAKONA KAO CELINU

Grupa 46 Foruma za bezbednost i demokratiju – koja je osnovana i koja u njegovim okvirima deluje s ciljem temeljnijeg praćenja, ostvarivanja i zaštite prava garantovanih članom 46 Ustava Srbije – ističe da se predloženim Nacrtom Zakona o izmenama i dopunama Krivičnog zakonika neopravdano i nesrazmerno proširuje polje državne represije nauštrb nekih od osnovnih prava garantovanih Ustavom Srbije, uz njeno istovremeno povlačenje u oblastima koje je, sa aspekta ciljeva kaznenopravne politike, neopravdano i neprihvatljivo.

Ukoliko rešenja sadržana u predloženom Nacrtu, posmatrana pojedinačno i u celini, ne bi bila podvrgnuta ozbiljnim korekcijama, rizikuje se da se naruši i inače krhko poverenje građana u pravosudni sistem - što svakako ne sme biti krajnji rezultat predloženih izmena zakona.

PREDLOG Grupe 46 FBD je da Ministarstvo pravde, pre puštanja ovog Nacrta u dalju proceduru u Narodnoj skupštini, isti izmeni tako da se uvaži što veći broj primedbi na taj Nacrt koje su isticala strukovna udruženja i pojedinci učestvujući u javnoj raspravi o tom Nacrtu i da se odustane od rešenja koja su izazvala naviše negodovalja i kontraverzi u široj javnosti.

Tako korigovan tekst Nacrta morao bi se uputiti na novu i u sveobuhvatniju javnu raspravu koja bi širem krugu pojedinaca i organizacija pružila i priliku (i adekvatno vreme!) da učestvuju u postupku izmena Krivičnog zakonika i društvenoj debati o reformama krivičnog zakonodavstva kao takvog.

2. KONKRETAN DEO NACRTA ZAKONA ČIJU IZMENU PREDLAŽEMO I PREDLOG ZA IZMENU

Članom 22 Nacrta predloženo je da se član 172 stav 4 Krivičnog zakonika izmeni tako da glasi:

„Za iznošenje ili prenošenje ličnih ili porodičnih prilika koje je učinjeno u vršenju službene dužnosti, novinarskog poziva, odbrani nekog prava ili pri zaštiti opravdanih interesa, učinilac se neće kazniti, ako dokaže istinitost svog tvrđenja ili ako dokaže da je imao osnovanog razloga da veruje u istinitost onog što je iznosio ili prenosio ili ako dokaže da to što je iznosio nije činio u nameri da naškodi časti ili ugledu lica čije je lične ili porodične prilike iznosio.“

PREDLAŽEMO da se član 22 Nacrta izmeni tako da glasi:

„Nazivi članova i članovi 170, 172, 173, 174, 175, 176 i 177 brišu se.“

3. OBRAZLOŽENJE UPUĆENOG PREDLOGA ZA IZMENU NACRTA ZAKONA

Ovaj predlog polazi od stava da navedena krivična dela čije se brisanje predlaže predstavljaju nesrazmerno ograničavanje Ustavom garantovanog prava na slobodu misli i izražavanja, kao i da se njima prekoračuju granice krivičnopravne prinude postavljene članom 3 Krivičnog zakonika.

Ta nesrazmernost ogleda se u tome da se na društveno nepoželjna ponašanja koja se propisivanjem ovih krivičnih dela nastoje suzbiti (Uvreda (čl. 170 KZ) i Neovlašćeno iznošenje ličnih i porodičnih prilika (čl. 172 KZ)) može uticati i delotvornije i na način primereniji društvenom značaju objekata zaštite tih dela kroz institut građanskopravne odgovornosti za naknadu štete u parničnom postupku.

S druge strane, propisivanje bilo kakve vrste krivičnih sankcija za neka od dela u ovoj glavi Krivičnog zakonika (kao što su Povreda ugleda Srbije (čl. 173 KZ), Povreda ugleda zbog rasne, verske nacionalne ili druge pripadnosti (čl. 174 KZ) i Povreda ugleda strane države ili međunarodne organizacije (čl. 175 KZ)) ne samo što je nesrazmerno već je i neprimereno istinski demokratskom društvu.

U prilog ovoj tvrdnji navodimo činjenicu da je Krivičnim zakonikom već propisano da se „počinilac“ ovih krivičnih dela može osloboditi kazne ako je „delo“ počinio „u okviru ozbiljne kritike u naučnom, književnom ili umetničkom delu, u izvršavanju službene dužnosti, novinarskog poziva, političke delatnosti, u odbrani nekog prava ili zaštite opravdanih interesa, ako se iz načina izražavanja ili iz drugih okolnosti vidi da to nije učinio u nameri omalovažavanja ili ako dokaže istinitost svog tvrđenja ili da je imao osnovanog razloga da poveruje u istinitost onoga što je iznosio ili prenosio.“

Član 176 Krivičnog zakonika već nagoveštava postojanje svesti o tome da i samo postojanje ovih krivičnih dela u našem pravnom sistemu predstavlja opasnost po Ustavom garantovana prava na slobodu misli i izražavanja, te se kroz ovaj izuzetak pokušava postići neki „civilizacijski minimum“ koji bi dozvolio izricanje krivičnih sankcija u „opravdanim“ slučajevima.

Međutim, nemoguće je ne pitati se:

Ko procenjuje da li je naučni rad „ozbiljan“?

Da li se ugled Srbije može povrediti pozorišnom predstavom ili filmom?

Ko procenjuje da li je novinar imao osnovanog razloga da poveruje u istinitost sopstvenog teksta?

Da li je opravdano kritiku verskog učenja ili postupanja crkve u javnoj sferi smatrati povredom ugleda bilo kojeg njenog vernika ili same crkve?

Ko tumači da li je neko umetničko delo napravljeno sa namerom omalovažavanja?

Da li se može odlučivati o „istinitosti“ nečega napisanog u književnom delu?

Ko ocenjuje da li neka politička delatnost predstavlja zaštitu opravdanih interesa?

Tužilac? Sudija? Sudski veštak? Ministar?

Ili bilo ko prema sudu sopstvene pameti i savesti?

Ideja da bilo koji pojedinac, institucija ili bilo kakva vlast odlučuje o ovim pitanjima suštinski je nespojiva sa onim što u modernom demokratskom društvu predstavlja sloboda misli i izražavanja.

Propisivanje „uslova za oslobađanje od kazne“ za nešto zbog čega niko ne bi smeo ni biti kažnjavao predstavlja tek prazno pokrivanje za diskreciono odlučivanje kojim se ugrožava ovo fundamentalno pravo, čije puno ostvarivanje predstavlja istinski „civilizacijski minimum“ i uslov svake slobode u političkoj zajednici.

Pored toga, i sama pravna priroda krivičnih sankcija propisanih za sva ova „krivična dela“ predstavlja dodatni argument u korist tvrdnji o njihovoj neopravdanosti.

Iako sva navedena krivična dela predviđaju mogućnost izricanja novčane kazne (koje su primerenije značaju zaštitnog dobra kod ovih krivičnih dela), ne smemo smetnuti s uma ni činjenicu da su u pitanju KAZNE.

Isto tako, Krivični zakon koji ih propisuje predviđa i uslove pod kojima one mogu biti zamenjene kaznom zatvora, u slučaju da osuđeno lice novčanu kaznu ne plati u roku ili na način naložen od strane suda.

I sama činjenica da ova mogućnost uopšte postoji kod svih krivičnih dela protiv časti i ugleda najbolje oslikava nesrazmeru između dobara pogođenih krivičnim sankcijama za ova dela i dobara zarad čije zaštite se sankcije izriču.

Situaciju do krajnjeg apsurda dovodi i okolnost da se te novčane kazne (koje mogu biti zamenjene kaznama zatvora) ne isplaćuju oštećenima već državi.

Ovo smatramo posebno spornim iz razloga što verujemo da u slučajevima povrede časti i ugleda pretežniji društveni značaj mora imati pravo oštećenog na naknadu štete u odnosu na pravo države da sankcioniše te povrede časti i ugleda kao krivična dela.

Ubacivanje države i celokupnog njenog represivnog aparata i sistema krivičnopravnih sankcija kao „posrednika“ u tom odnosu između štetnika i lica koje je pretrpelo štetu suviše je i predstavlja nepotrebno opterećenje za naše sudove.

Iracionalna potreba države da se umeće u te odnose predstavlja paternalistički refleks koji se rukovodi zabludom da svrha krivičnih sankcija može biti nekakvo vaspitavanje građana, a ne samo i isključivo kažnjavanje onih prestupa koji ugrožavaju vrednosti društva kao celine koje istinski zavređuju krivičnopravnu zaštitu.

Upravo iz svih navedenih razloga smatramo nužnim i neophodnim da se ova dela dekriminalizuju – kako bi se naša kaznena politika punim kapacitetom mogla posvetiti suzbijanju onih dela koja zaista predstavljaju opasnost za čitavo društvo a ne samo po interese bilo kojeg pojedinca ili grupe koji te interese mogu štiti i brojnim drugim sredstvima primerenijim društvu kakvom stremimo.